Çevre-İnsan İlişkisinin Felsefi Arka Planı ve Çevre Etiği Yaklaşımları

FEL.11.1.1. Çevre ile ilgili felsefi soru ve problemleri anlayabilme · Felsefe tarihinde insan-doğa ilişkisinin dönüşümünü ve çevre etiğinin temel yaklaşımlarını karşılaştırabilme

HATIRLAYALIM

- İlk Çağ doğa felsefesinde evren canlı bir organizma (physis) sayılırken; modern dönemde Descartes ve Bacon ile doğa insan tarafından fethedilecek mekanik bir nesneye indirgenmiştir.
- 20. yüzyıldaki sanayileşme ve ekolojik krizler; insan merkezli (antroposentrik) faydacı bakışın sorgulanmasına ve doğanın içsel değerinin savunulmasına yol açmıştır.
- Canlı merkezcilik (biyosentrizm) tüm canlıların yaşama hakkını; çevre merkezcilik (ekosentrizm) ise toprak, su ve havayı da içeren bütüncül ekosistemi ahlaki özne kabul eder.

1 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki felsefi dönemleri sağ sütundaki doğa anlayışlarıyla eşleştiriniz.

1	2	3	4
1. İlk Çağ (Physis)	2. Modern Dönem	3. 20. Yüzyıl Kriz	4. Çevre Etiği
Canlı Organizma	Mekanik Makine	İçsel Değer Arayışı	Bütüncül Sorumluluk

b 1. İlk Çağ Doğa Felsefesi

c 2. Modern Dönem (Kartezyen)

d 3. 20. Yüzyıl Çevre Etiği

a 4. Sürdürülebilirlik felsefesi

a) Gelecek kuşakların haklarını bugünkü tüketim hırsına feda etmeme sorumluluğu

b) Doğayı canlı, kutsal ve kendi içinde uyumlu bir organizma (physis) olarak görme

c) Doğayı parçalarına ayrılıp insan aklıyla denetlenecek mekanik bir saat gibi görme

d) Teknolojik tahribata karşı doğanın içsel değerini ve ahlaki haklarını savunma

2 TABLOYU TAMAMLA

Tabloda verilen felsefi yaklaşımları, doğaya bakışını ve temel eleştirisini inceleyerek boş hücreleri tamamlayınız.

Felsefi Yaklaşım	Doğaya Bakış Tarzı	Temel Eleştiri Noktası
Antroposentrizm	İnsan merkezli; doğa insana hizmet eden bir kaynaktır	Ekolojik krizleri ve türlerin yok oluşunu tetiklemesi
Biyosentrizm	Canlı merkezli; tüm canlı bireylerin içsel değeri vardır	Cansız ekosistem unsurlarını göz ardı etme riski
Ekosentrizm	Bütüncül; toprak, su ve canlılar ayrılmaz bir bütündür	Bireysel haklar yerine tür ve dengeye odaklanması
Ekolojik Feminizm	Doğanın tahribi ile kadın üzerindeki tahakkümü bağdaştırır	Hiyerarşik tahakküm kültürünün doğayı yok etmesi

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki felsefi düşünce kartında yer alan 'Bilgi güçtür; doğaya boyun eğdirmek ve insanın hizmetine sokmak temel amaçtır' sözü modern dönemin hangi düşünürüne aittir?

FRANCIS BACON: MODERN DOĞA ANLAYIŞI

Bilgi Güçtür Tezi	Çağdaş Eleştiri
Doğayı fethetme gayesi	Sömürü yerine uyum arayışı
Mekanik nesne algısı	Ekolojik denge bilinci

A) Aristoteles
B) Francis Bacon
C) Immanuel Kant
D) Hans Jonas

4 KISA CEVAP

Görseldeki üçlü etik çemberde insanı merkeze alıp doğayı yalnızca araçsal değer sayan yaklaşımın adı nedir?

AHLAKİ ÇEMBERİN GENİŞLEME KESİTİ

Antroposentrik	Biyosentrik	Ekosentrik
Yalnızca İnsan	Tüm Canlılar	Toprak, Su, Hava
Araçsal Değer	Yaşama Saygı	Bütüncül Değer

İnsan merkezcilik (Antroposentrizm) yaklaşımıdır.

5 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki etik piramidinde ahlaki sorumluluk çemberini 'toprak, akarsular, dağlar ve tüm cansız doğa'yı içine alacak şekilde en geniş tanımlayan felsefeci hangisidir?

ALDO LEOPOLD: TOPRAK ETİĞİ MODELİ

Biyotik Topluluk Üyeliği	Ahlaki İlke Kuralı
Toprak, su, bitki ve hayvan ortak yaşam ağını kurar	Topluluğun bütünlüğünü ve güzelliğini koruyan eylem iyidir

A) René Descartes
B) Aldo Leopold (Toprak Etiği)
C) Thomas Hobbes
D) John Locke

6 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Çevre etiği ve insan-doğa ilişkisinin felsefi boyutuna ilişkin ifadeleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

DERİN EKOLOJİ (ARNE NAESS) İLKELERİ

Biyotik Eşitlik İlkesi	Zengin Çeşitlilik
İnsan türü doğanın üstünde değil, eşit bir parçasıdır	Tüm yaşam biçimlerinin kendinde değeri esastır

	D	Y
Ekosentrik yaklaşım yalnızca omurgalı hayvanları ahlaki koruma altına alır.	☐	☑
Geleneksel Türk ve Doğu kültürlerinde doğayla uyumlu sürdürülebilir mimari örnekleri vardır.	☑	☐
Derin ekoloji hareketi insanın doğanın efendisi değil, biyotik topluluğun bir parçası olduğunu savunur.	☑	☐
Araçsal değer ilkesine göre bir nehir sadece insana hidroelektrik sağladığı için korunmalıdır.	☑	☐

7 KISA CEVAP

Bir varlığın insana hiçbir yararı olmasa dahi salt var olduğu için taşıdığı değere ne denir?

İçsel değer (kendinde değer) adı verilir.

8 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarındaki kavramları kutulara yazınız. Numaralı kutulardaki harflerle şifre kavramı bulunuz.

ŞİFRE KAVRAMI BULMA KUTULARI

1. Harf	2. Harf	3. Harf	4. Harf
D	O	Ğ	A

İnsanın varoluşsal çevresini oluşturan canlı ve cansız yeryüzü bütünü — D O Ğ A

Bütüncül ekosistemi ve biyotik birliği merkeze alan etik yaklaşım — O R G A N İ Z M A

Varlıkların insanın faydasından bağımsız taşıdığı kendinde kıymet — G Ü Z E L L İ K

İnsanın diğer varlıklara karşı üstlendiği ahlaki vicdani ödev — A H L A K

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

DOGA

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Modern dönemdeki 'mekanik doğa' kavrayışının 20. yüzyılda yarattığı en büyük felsefi kırılma nedir?

Doğanın sonsuz bir sömürü nesnesi olamayacağının ve içsel değerinin anlaşılmasıdır.

10 SIRALAMA

Felsefe tarihinde insanın doğaya bakışındaki kavramsal dönüşüm basamaklarını kronolojik sıraya koyunuz.

İNSAN-DOĞA ANLAYIŞININ TARİHSEL ADIMLARI

1. Mitolojik	2. Antik Felsefe	3. Aydınlanma	4. Çağdaş
Kutsal Doğa	Arkhe Arayışı	Mekanik Nesne	Biyoetik & Denge

4 Çağdaş dönemde biyoetik ve derin ekoloji hareketlerinin ortaya çıkması

1 Mitolojik ve arkaik dönemde doğanın kutsal güçlerle özdeşleşmesi

2 Antik Yunan doğa felsefesinde ilk ilkenin (arkhe) doğada aranması

3 Aydınlanma ve Sanayi Devrimi'nde doğanın mekanik hammaddeye dönüşmesi

11 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki felsefi akımları sağ sütundaki çevre tezleriyle eşleştiriniz.

ÇEVRE ETİĞİ AKIMLARI VE TEMEL TEZLERİ

Toprak Etiği	Derin Ekoloji	Sorumluluk	Sığ Ekoloji
Sade Üye Olma	Biyotik Eşitlik	Gelecek Kuşaklar	İnsan Refahı

d 1. Toprak Etiği (Leopold)

c 2. Derin Ekoloji (Naess)

a 3. Sorumluluk İlkesi (Jonas)

b 4. Sığ Ekoloji

a) Teknolojik çağda eylemlerin gelecek kuşakların varlığını tehdit etmemesi

b) Doğayı sadece insan refahını ve ekonomik büyümeyi korumak için savunma

c) Yeryüzündeki tüm yaşam biçimlerinin eşit varoluş hakkına sahip olması

d) İnsanın doğanın fatihi değil, biyotik toplumun sade bir üyesi olması

12 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Doğa bilinci ve çevre etiği tartışmalarına ilişkin ifadeleri Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D	Y
Çevre etiği felsefenin ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji alanlarıyla sıkı ilişkilidir.	☑	☐
Mekanik doğa anlayışı doğanın kendi kendini onaran canlı bir varlık olduğunu savunur.	☐	☑
Sürdürülebilir mimari, geleneksel malzeme ve iklimle uyumlu yerel tasarımı esas alır.	☑	☐
Çevre etiğinde hiçbir düşünür insanın doğaya karşı sorumluluğu olduğunu kabul etmez.	☐	☑